

TURYSTYKA JAKO ELEMENT WYCHOWANIA W ŚRODOWISKU STUDENCKIM

W warunkiem spełnienia przez turystykę właściwej roli w wychowaniu studentów jest wypełnienie jej odpowiedzialną treścią. Warunek ten może być spełniony dzięki umiejętnemu łączeniu turystyki ze współcześnie pojętym krajoznawstwem. Turystyka powinna sprzyjać zatem pogłębianiu szacunku zarówno dla dawnych pokoleń, jak i dla tego pokolenia, któremu przypadło walczyć zbrojnie z hitlerowskim najeźdźcą, a potem w trudnych latach powojennych budować zręby nowego ustroju.

Krajoznawstwo w środowisku studenckim wiąże się ściśle z całokształtem działalności turystycznej i przybiera różne formy, podobnie jak różne są formy działalności turystycznej w tym środowisku. Z tego względu trudno jest mówić o jednolitości krajoznawstwa w środowisku studenckim. Dotyczy to również form organizacyjnych.

Oddziały międzyuczelniane PTTK istnieją obecnie w 12 środowiskach: Białymstoku, Gdańsku, Katowicach, Krakowie, Lublinie, Łodzi, Opolu, Poznaniu, Rzeszowie, Szczecinie, Toruniu i Warszawie. Komisje krajoznawcze istnieją tylko w niektórych oddziałach. Ich rolę spełniają w innych oddziałach koła przewodniczące lub kluby turystyczne, skupiające wyszkoloną kadrę turystyczną. Brak ujedno-

liczenia form organizacyjnych uniemożliwia rozwinięcie na szeroką skalę niektórych form krajoznawstwa, szczególnie tego bardziej zaawansowanego, a więc krajoznawstwa czynnego, przynoszącego nowe opracowania, zbiory itp.

Od pewnego czasu istnieją jednak w oddziałach międzyuczelnianych PTTK tendencje do rozwinięcia działalności krajoznawczej właśnie przez komisje krajoznawcze. Działalność komisji krajoznawczej spełnia w poważnym stopniu rolę usługową w stosunku do różnorodnych imprez turystycznych.

Najpopularniejszą wśród studentów formą turystyki są rajdy i zjazdy. Uczestniczy w nich stosunkowo duża liczba studentów, którzy nic o danym terenie nie wiedzą, a przebywają w nim stosunkowo krótko, przeważnie dwa lub trzy dni. Odpowiednie opracowanie krajoznawcze programu odgrywa w tym wypadku dużą rolę. Musi to być opracowanie zwięzłe, podające w prostej formie możliwie dużo wiedzy o danym regionie, napisane ciekawie, aby maksymalnie zainteresować uczestników, zachęcić ich do pogłębiania wiedzy i dokładniejszego zwiedzenia danego regionu. Niejednokrotnie trasy rajdowe przebiegają po terenach nie ujętych w żadnym z istniejących przewodników, a rozwój gospodarzy kraju postępuje w tak szybkim tempie, że istniejące wydawnictwa nie uwzględniają

często nowych obiektów. Opracowanie krajoznawcze trasy jest więc niezwykle potrzebne.

Ważnym bodźcem do zapoznania się uczestników imprez z dostarczonymi opisami jak również pogłębienia znajomości regionu, w którym zlokalizowano imprezę, są konkursy krajoznawcze, organizowane w ramach zakończenia imprez.

Inny charakter mają natomiast obozy wędrownie. Z tego względu inne musi być ich przygotowanie i opracowanie. Przede wszystkim uczestniczy w nich jednorazowo mniejsza liczba studentów, na ogół wyrobionych turystów, przebywających na danym terenie dłuższy czas, a tym samym mających możliwość dokładniejszego go poznania. Obozy cieszą się dużą popularnością, chociaż nie zawsze jeszcze te, które przemierzają nieznanne szlaki.

Dobre przygotowanie obozu oznacza rozdzielenie wśród uczestników poszczególnych odcinków trasy do wszechstronnego opracowania. W trakcie marszu powinno być ono na bieżąco uzupełniane wszelkimi nowymi danymi o terenie. Uczestnicy obozu będą czuli się wówczas współorganizatorami imprezy, a prowadzony w ten sposób obóz przyniesie widoczne efekty krajoznawcze.

Oddziały międzyuczelniane PTTK posiadają już wiele opracowanych szlaków wędrownych. Ciekawą i bardzo przydatną okazała się akcja projektowania i przygotowywania tras dwutygodniowych wzorcowych obozów wędrownych na mniej i bardziej spopularyzowanych terenach. Duże osiągnięcia w tym zakresie ma Oddział Międzyuczelniany w Poznaniu.

Możliwość uatrakcyjniania obozów wędrownych zapowiada współpraca ze studentami kołami naukowymi i muzeami etnograficznymi. Nawiązanie współpracy ze studentami kołami naukowymi geografów, biologów, historyków, polonistów może przynieść znaczne korzyści ruchowi turystycznemu, a także i samym kołom. Koła naukowe zajmują się zbieraniem materiałów z różnych dziedzin

nauki, a obozy wędrownie mogą im pomóc w tej pracy. Uczestników każdego obozu można zobowiązać do konkretnych zadań naukowych, a plan obozu powinien być zaprogramowany wspólnie z komisjami krajoznawczymi PTTK i kołami naukowymi. Osiągnięcia mogą być duże i powinny przynieść bardzo ciekawy materiał, który może stać się podstawą do opracowania monografii regionu. Konkretny cel badawczy przyczyni się z pewnością do większego zainteresowania regionem.

Dobre wyniki dać może również współpraca z muzeami etnograficznymi. Studenci mogą się włączyć do pracy naukowej np. przez zbieranie i zapisywanie wiadomości o życiu, kulturze i pracy ludzi na wsi, notowanie na taśmie magnetofonowej gawęd, opowiadań i pieśni, robienie zdjęć itp. Fotografowanie i filmowanie może przynieść bogaty materiał etnograficzny. Konieczne jest oczywiście odpowiednie przeszkolenie studentów, aby materiał był przydatny dla muzeów. Współpraca komisji krajoznawczych z muzeami etnograficznymi jest jeszcze niedostateczna. Pierwsze kroki w tej dziedzinie poczynione zostały już w Oddziale Międzyuczelnianym PTTK w Toruniu.

Odrębną formą działalności w środowisku studenckim są wycieczki autokarowe. Ta dziedzina turystyki wymaga szczególnej opieki ze strony aktywu krajoznawczego, ponieważ przygotowaniem wycieczek zajmują się często różne organizacje istniejące na terenie szkoły wyższej. Pożyteczną funkcję w tej dziedzinie mogą spełniać przygotowane przez niektóre komisje krajoznawcze wzorcowe programy wycieczek autokarowych wraz z opisem krajoznawczym. Opracowania takie są wynikiem wycieczek szkoleniowych organizatorów turystyki, przewodników itp. Istotną rolę w turystycznym ruchu studenckim odgrywa tzw. *mała turystyka*, czyli turystyka sobotnio-niedzielną. Wolny czas w niedzielę wykorzystuje się na poznawanie najbliższych

Na biwaku.

Fot. A. Czarnowski

okolic, na zwiedzanie miasta, zakładów pracy, muzeów, poszczególnych zabytków, skansenów, miejsc walki i męczeństwa narodu polskiego. Poznanie najbliższych terenów traktuje się jako pierwszy stopień w kształtowaniu zainteresowań turystycznych. Tego typu wycieczki obsługuje studencka kadra przewodnicka, przewodnicka, a także organizatorzy turystyki.

Ponieważ ta forma działalności turystycznej jest podstawową formą masowego ruchu turystycznego, szczególne znaczenie powinny mieć wzorcowe opracowania tras jednodniowych w najbliższe okolice. Opracowania takie powinny być udostępnione przede wszystkim organizatorom turystyki.

Ważną rolę w działalności krajoznawczej oddziałów międzyuczelnianych PTTK spełniają punkty informacji turystycznej obsługiwane przy współpracy z wojewódzkimi ośrodkami informacji turystycznej przez przeszkolony aktyw studencki. Punkty IT dysponują na ogół biblioteczkami turystycznymi uzupeł-

nianymi na bieżąco. W oddziałach międzyuczelnianych PTTK, w których istnieją komisje krajoznawcze, punkty prowadzone są przez te komisje. W niektórych oddziałach punkty stanowią zasadniczą bazę dla organizatorów turystyki i przewodników turystyki kwalifikowanej. Oprócz tego spełniają one ogromną rolę na wszystkich imprezach masowych. O możliwości podejmowania przez punkty IT wszechstronnej działalności, najlepiej może świadczyć praca punktu przy Oddziale Międzyuczelnianym PTTK w Poznaniu, który zajął pierwsze miejsce w konkursie na najlepiej prowadzony punkt IT.

Odrębne zagadnienie stanowią formy pracy krajoznawczej w życiu klubowym, gdzie organizuje się tzw. *wieczory krajoznawcze*. Wieczory te mają na celu spopularyzowanie pewnych regionów, czy też obiektów. Nadto celem ich jest grupowanie osób o wspólnych zainteresowaniach krajoznawczych. Spotkania te uzupełniają braki w procesie

doszkalania kadry turystycznej. Na wieczory krajoznawcze składają się: odczyty, projekcje filmowe, spotkania z ciekawymi ludźmi, konkursy krajoznawcze.

W działalności krajoznawczej szczególną rolę powinny spełniać dobrze przygotowane konkursy krajoznawcze. Treścią tych konkursów powinna być nie tylko tematyka związana z danym regionem, ale także na przykład problematyka XXV-lecia PRL, ochrony przyrody itp.

W wielu środowiskach studenckich organizuje się krajoznawcze wystawy fotograficzne czy też wystawy różnych zbiorów turystycznych. Działalność tego typu zawiera w sobie, obok elementów krajoznawczych, poważne wartości propagandowe, jak również stanowi dokumentację działalności danego środowiska.

W niektórych środowiskach studenckich komisje krajoznawcze zbierają wycinki prasowe dotyczące poszczególnych regionów — kompletując w ten sposób bogaty materiał informacyjny.

Wychowawcza wartość turystyki w środowisku studenckim jest uzależniona od różnorodności stosowanych form. Wielokierunkowość w działalności turystycznej pozwala ogromnej rzeszy studentów znaleźć najodpowiedniejszą, zgodnie z zainteresowaniami, formę turystyki. Różnorodność form wycieczkowania i różne dziedziny turystyki kwalifikowanej propagują kluby specjalistyczne, jak np. kluby turystyki podwodnej, kajakowej, narciarskiej itp.

W licznych wyższych uczelniach istnieją akademickie kluby turystyczne, czasem także wydziałowe, zajmujące się w szczególności organizacją turystyki tzw. *sobotnio-niedzielnej*. Zadaniem tych klubów jest dotarcie do jak najszerszego kręgu młodzieży o określonych zainteresowaniach, dysponującej wolnym czasem. Na rozwój klubów może w poważnym stopniu wpłynąć rozbudzenie wśród ich członków ambicji rywalizowania z innymi klubami, chęć zwyciężania w konkursach na największą liczbę uczestników

z poszczególnych wydziałów, w konkursach krajoznawczych, akcji zdobywania uprawnień turystycznych i odznak turystycznych.

Umożliwienie klubom prowadzenia imprez turystycznych wiąże się z odpowiednim przygotowaniem, przeszkoleniem kadry turystycznej. Kursy szkolenia są duże: kursantów zapoznaje się z zasadami organizacyjnymi, z obowiązującymi przepisami prawnymi oraz uświadamia się słuchaczom, jaka odpowiedzialność ciąży na organizatorach imprez turystycznych. Dodatkową korzyścią zdobycia uprawnień organizatora turystyki jest zachowanie tych uprawnień z chwilą podjęcia pracy w nowym środowisku po ukończeniu studiów.

Działalność szkoleniowa nie ogranicza się do kursów. Proces doszkalania teoretycznego i praktycznego kontynuowany jest na obozach wędrownych i wycieczkach szkoleniowych.

Powierzenie przeszkolonym działaczom funkcji w poszczególnych ogniwach turystycznych PTTK i organizacji młodzieżowych, stałe awansowanie do wyższych ogniw organizacyjnych jest niewątpliwym bodźcem do rozbudzenia wśród studentów szerokich zainteresowań, stanowi zachętę do zdobycia uprawnień, a nade wszystko jest środkiem do wyrabiania odpowiedzialności za prawidłowe wykonanie powierzonego zadania. Duża liczba ogniw organizacyjnych PTTK stwarza aktywistom szerokie możliwości samodzielnej odpowiedzialnej pracy w różnych dziedzinach turystyki. Działalność taka wpływa na właściwe wyrobienie społeczne, kształtuje poczucie odpowiedzialności i obowiązkowości.

W ogólnym procesie wychowawczym w szkole wyższej ważną rolę mogłyby odegrać włączenie młodych pracowników naukowo-dydaktycznych do pracy w turystycznych klubach wydziałowych PTTK. Żadna teoretyczna praca wychowawcza nie jest bowiem w stanie przynieść takich wyników, jakie umożliwiają bezpośrednie kontakty

pracowników naukowo-dydaktycznych z młodzieżą (szczególnie na imprezach turystycznych), w czasie których można dokładnie poznać charaktery, problemy nurtujące młodzież, można prowadzić dyskusje w formie bardziej kameralnej na tematy szczególnie ją interesujące. Nawiązane w ten sposób kontakty ułatwiłyby w znacznym stopniu pracę wychowawczą pracownikom szkoły wyższej. Istnieje dzięki temu ogromne pole do działania dla opiekunów grup studenckich.

Niebagatelną rolę w rozwoju ruchu turystycznego powinna odegrać szeroka współpraca organizacji młodzieżowych. Uchwała V Zjazdu PZPR stwierdza, że (...) *niezbędne jest zacieśnienie codziennej współpracy między wszystkimi organizacjami młodzieżowymi*. Dzięki zespoleniu sił można uzyskać poważne wyniki, jednak pod warunkiem, że każda organizacja młodzieżowa w szkole wyższej włączy się do współpracy. Wiadomo przecież, że organizacje dysponują sprzętem lub środkami przeznaczonymi na turystykę. Środki te nie zawsze są jednak wykorzystywane we właściwy sposób, niejednokrotnie są zbyt małe na prowadzenie efektywnej działalności. Dobra współpraca organizacji młodzieżowych w rozwoju turystyki studenckiej w uczelni może przynieść duże korzyści. Organizacją, w której programie znajduje się wyłącznie turystyka i krajoznawstwo, jest Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze ze swoimi oddziałami międzyuczelnianymi. Organizacje młodzieżowe: Związek Młodzieży Socjalistycznej, Związek Młodzieży Wiejskiej i Zrzeszenie Studentów Polskich zajmują się działalnością turystyczną jedynie w pewnym zakresie. Zasady współpracy między PTTK i organizacjami młodzieżowymi regulują porozumienia zawarte na szczeblu centralnym. Niejednokrotnie porozumienia o współdziałaniu zawierane są również w poszczególnych wyższych uczelniach.

Współpraca z organizacjami młodzieżowymi przejawia się we wspólnej organi-

zacji imprez, współorganizowaniu szkoleń, aktywności, prowadzeniu propagandy studenckiego ruchu turystycznego, współuczestniczeniu w tworzeniu wydziałowych klubów turystycznych oraz wspieraniu działalności tych klubów. Szczególna rola przypada Związkowi Młodzieży Socjalistycznej z uwagi na fakt, że na IV Zjeździe Związku Młodzieży Socjalistycznej podjęta została uchwała o uznaniu Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego za organizację przodującą w prowadzeniu działalności turystycznej. W związku z tym organizacje podstawowe i instancje ZMS powinny w większym stopniu inicjować udział członków Związku w pracy Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego. Sekretarz Zarządu Głównego ZMS — Andrzej Majkowski na VII Walnym Zjeździe Delegatów PTTK m. in. powiedział: *W zakresie organizacyjnym chcemy dążyć do zwiększenia członkostwa PTTK wśród młodzieży ZMS, do zapewnienia aktywnego udziału członków ZMS w działalności wszystkich jednostek organizacyjnych PTTK, wspólnie propagować zdobywanie Młodzieżowej Odznaki Turystycznej*.

Ważną rolę w rozwoju turystyki i krajoznawstwa na wyższych uczelniach może spełniać wciągnięcie do szerokiej współpracy komisji nauki ZSP, a co za tym idzie — studenckich kół naukowych (działających w ramach ZSP), m. in. geografów, historyków, biologów. Współpraca tych kół z ruchem turystycznym powinna się sprowadzać do wspólnych badań na obozach naukowo-badawczych (wędrownych lub stałych), między innymi z okazji 100-lecia zorganizowanej turystyki w Polsce, obchodów kopernikowskich. Wynikami tych badań będą opracowania w formie informatorów, folderów czy nawet monografii, opisów krajoznawczych na imprezy turystyczne, zestawów pytań do konkursów krajoznawczych — stanowiących dla młodzieży doskonałą okazję porównania przeszłości i teraźniejszości Polski, opracowania dokumentacji fotograficznej i przygotowania wystaw.

Także współpraca ogniw turystycznych z komisjami kultury ZSP może przynieść ogromne korzyści; właściwie prowadzona działalność turystyczna za główny cel przyjmuje szerzenie kultury na co dzień. Istnieją szerokie możliwości włączenia się komisji kultury z programami zespołów teatralnych i muzycznych do imprez turystycznych, co równocześnie ułatwiałoby nawiązanie kontaktów z miejscową ludnością.

Na szczególną uwagę zasługuje możliwość nawiązania współpracy pomiędzy PTTK a ZMS i ZMW przy organizowaniu ochotniczych studenckich hufców pracy i wspólnego przygotowania programu turystyczno-wypoczynkowego dla uczestników tych zgrupowań. Pierwsze próby w tym zakresie dały pozytywne wyniki. Szczególnie dużo korzyści przyniosło szkolenie organizatorów turystyki dla studentów nowo przyjętych na studia. Szkolenie to przyczyniło się w poważnym stopniu do pozyskania bardzo cennej młodej kadry, gwarantującej kilkuletni okres działania, jak również pomogło studentom znaleźć swoje miejsce na uczelni.

Dynamiczny rozwój turystyki w środowisku studenckim, jej różnorodne formy oraz próba dokonania oceny realizacji niektórych porozumień zmusza do zastanowienia się nad modelem oddziałów międzyuczelnianych PTTK i kierunkiem ich rozwoju. Przedyskutowania wymaga kwestia ewentualnego zrezygnowania z oddziałów międzyuczelnianych w niektórych środowiskach i tworzenia oddziałów studenckich w poszczególnych szkołach wyższych. Potrzeba taka wynika z faktu, że np. Oddział Międzyuczelniany PTTK w Warszawie posiada na Politechnice czy Uniwersytecie po jednym kole. Ze względu na dużą liczbę studentów w tych uczelniach wyłania się konieczność tworzenia kół na poszczególnych wydziałach. Istnienie oddziału PTTK w każdej szkole wyższej pomoże nawiązać ściślejszą współpracę z organizacjami młodzieżowymi dysponującymi bardzo szeroko rozbudowanymi ogniwami orga-

nizacyjnymi na wydziałach, latach i w grupach studenckich.

Odrębnym zagadnieniem jest kwestia profilu oddziałów PTTK w środowisku studenckim. Działalność oddziałów międzyuczelnianych powinna się sprowadzać — jak się wydaje — w głównej mierze do szkolenia organizatorów turystyki, przewodników, przewodników (także dla innych organizacji), przy czym przez szkolenie należy rozumieć także szeroko prowadzoną akcję doszkalania. W tym celu wskazane jest tworzenie przy wszystkich oddziałach ośrodków szkoleniowych (dobrze wyposażonych w odpowiednie pomoce). Oddziały te mogłyby równocześnie pełnić rolę organizatora szkolenia dla środowiska młodzieży szkół średnich. Ponadto działalność oddziałów powinna się sprowadzać do szerokiego rozwijania turystyki kwalifikowanej, szczególnie w powiązaniu ze zdobywaniem odznak turystycznych, jak również do rozwijania działalności krajoznawczej przez poradnie krajoznawczo-turystyczne, punkty informacyjne itp.

Celowe byłoby natomiast powierzenie organizacjom młodzieżowym przygotowania przynajmniej w części dużych imprez turystycznych. Współpraca studenckich oddziałów PTTK z organizacjami przejawiałaby się głównie w dostarczaniu właściwie przygotowanej kadry. Działalność imprezowa oddziałów w głównej mierze powinna mieć charakter szkoleniowy. Takie określenie profilu oddziałów studenckich przyczyniłoby się do wyspecjalizowania ich w określonym kierunku, oczywiście przy zachowaniu ścisłej współpracy z organizacjami młodzieżowymi.

Aktualna sytuacja w szkołach wyższych pozwala na sprecyzowanie optymistycznych wniosków co do możliwości dobrej współpracy organizacji młodzieżowych z ogniwami PTTK. Te optymistyczne przewidywania spełnią się wówczas, gdy władze szkół wyższych udzielą ogniwom PTTK daleko idącej pomocy i w dalszym ciągu otaczać będą ruch młodzieżowy troskliwą opieką.